

Разом з тим, в умовах техноглобалізму циклічність зміни технологічних укладів набуває синхронізованого у територіальному та часовому вимірах характеру, коли за лічені роки новітні виробничо-технічні системи, розроблені провідними країнами світу, передислоковуються на периферію світового господарства і стають надбанням відсталих держав. Це суттєво трансформує параметри технологічної стратифікації країн світу та відкриває перед державами наздоганяючого розвитку широкі можливості щодо фрагментарного опанування постіндустріальною моделлю економічного розвитку та долучення до світових структурно-технологічних зрушень. Однак навіть сприятливі умови, що їх формує глобальне економічне середовище, не спроможні подолати міждержавної технологічної асиметрії, а залучення відсталих країн у глобальні техніко-економічні процеси потребує наявності достатньо розвинутого промислового потенціалу, численного контингенту високоосвіченої робочої сили та безперешкодного доступу до зовнішніх джерел інформації, капіталу і ресурсів.

Висновки. Резюмуючи вищенаведене, можна констатувати, що глобальна економіка, як і національні економіки, зазнає циклічних коливань через зміну технологій з подальшим підвищенням конкурентоспроможності виробництва та поглибленням міжнародної інтеграції. Вирішальну роль у глобальних циклах економічного розвитку відіграють інновації, які становлять основу перетворень соціально-економічних систем, визначають темпи і масштаби економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Антициклічне регулювання ринкової економіки: глобалізацій на перспектива: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я.М. Столярчук та ін.; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка та А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2010.
2. Болотин Б. Мировая экономика за 100 лет / Б. Болотин // МЭиМО. – 2001. – № 9.
3. Вулфенсон Дж. Запад должен подготовиться к доминированию Китая и Индии / Дж. Вулфенсон // Агентство Франс-пресс, 26 ноября 2006 г.
4. Геєц В.М. Інноваційні перспективи України: монографія. / В.М. Геєц, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006.
5. Кузык Б.Н. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее. В двух томах. Том 1: Теория и история цивилизаций / Б.Н. Кузык, Ю.В. Яковец. – М.: Институт экономических стратегий, 2006.
6. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот, Я.М. Столярчук та ін.; за заг. ред. Д.Г. Лук'яненка та А.М. Поручника. – К.: КНЕУ, 2011.
7. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку. – К.: Знання, 2007.
8. Maddison A. The World Economy: Historical Statistics. – Paris: OECD, 2003.
9. Structural Change and Productivity Growth 20 Years Later: Old Problems, New Opportunities. – ECLAC, 2008.
10. The World Competitiveness Scoreboard 2011. – IMD, 2011.
11. <http://nano.com.ua/content/view/89/37/>
12. www.unian.net/ukr/news/news_339883.html

УДК:339.92.009.12

ТАРАНЕНКО І.В.,
Донецький національний університет,
к.е.н., доц.

ТАРАНЕНКО Ю.К.,
Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля,
с.н.с., д.т.н.

ЕКОНОМЕТРИЧНІ МОДЕЛІ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО ФАКТОРІВ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН

Анотація. В статті досліджено вплив глобалізаційного та інноваційного факторів на рівень глобальної конкурентоспроможності країн. Визначено засади формування стратегій конкурентоспроможного розвитку країн з високим та середнім рівнями глобалізації. Завдання забезпечення ефективної реалізації та посилення інноваційних та глобалізаційних переваг має бути покладене в основу стратегії конкурентоспроможного розвитку України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобалізація, інновації, конкурентні переваги, стратегія.

Аннотация. В статье исследовано влияние глобализационного и инновационного факторов на уровень глобальной конкурентоспособности стран. Определены основы формирования стратегий конкурентоспособного развития стран с высоким и средним уровнями глобализации. Задача обеспечения эффективной реализации и усиления инновационных и глобализационных преимуществ должна лечь в основу стратегии конкурентоспособного развития Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, глобализация, инновации, конкурентные преимущества, стратегия.

Annotation. In the article the influence of factors of globalization and innovations to the level of global competitiveness have been studied. The background of working out the strategies of competitive development of countries of high and medium level of globalization have been determined. The goal of effective realization and strengthening the competitive edges has been put into center of the strategy of competitive development of Ukraine.

Keywords: competitiveness, globalization, innovation, competitive advantages, strategy.

Постановка проблеми. Рух світової економіки на початку другої декади XXI століття характеризується низкою ознак та явищ, що свідчать про перехід до наступного щаблю суспільного процесу, який можна визначити як глобалізаційно-інноваційну стадію постіндустріального розвитку.

Глобалізація перетворилася на одну з могутніх сил, які впливають на усі області суспільної взаємодії - економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку й ін. Глобальна економічна система стала реальністю [1], а її закони та форми розвитку визначають хід еволюції сучасної світової системи.

Якісні глобалізаційні зрушення прискорюються черговим витком науково-технічної революції, заснованим на розвитку електроніки та інформаційно-комунікаційних технологій. Посилюється зворотній зв'язок між процесами глобалізації та зростання інноваційної активності – під впливом глобалізації надалі прискорюється динаміка інноваційного розвитку.

Водночас зростає нестабільність світового господарства. Фінансово-економічна криза 2008-2009 р.р. визнана експертами Світового банку найбільш руйнівною й такою, що мала найбільш високий рівень синхронності за останні 50 років [2]. Фахівці визначають її як глобальну системну кризу [3].

Подолання наслідків кризи відбувається повільно та нерівномірно. Післякризове скорочення частки розвинутих країн в світовому обсязі виробництва з 75% до 55% за паритетом купівельної спроможності на користь «економік росту», на думку експертів Міжнародного валютного фонду, вказує на «перебалансування» економічного зростання в бік країн, що розвиваються, та відповідно – на тенденцію до зміни балансу сил у світовій економіці [2].

Звідси у новому ракурсі постає проблема конкурентоспроможності для країн, в різній мірі залучених в глобалізаційні процеси. Глобальна конкурентоспроможність сьогодні визнана ключовим параметром, що визначає місце будь-якої країни в геоекономічному просторі та в структурі світогосподарських зв'язків. Зміст і рівень її визначаються системною множиною факторів, вирішальне місце серед яких належить інноваційній спроможності суспільства. Дослідження впливу глобалізаційних та інноваційних факторів на динаміку глобальної конкурентоспроможності країн в сучасних умовах набуває першочергового значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В роботах О. Білоруса, О. Богомолова, Т. Кальченка, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, А. Філіпенка досліджено системний характер та нерівномірність розгортання глобалізаційних процесів на сучасному етапі. Проблема конкурентоспроможності в глобальному аспекті та вирішальна роль інновацій в її забезпеченні розкриті в працях провідних вчених Л. Антонюк, М. Гельвановського, Б. Губського, Б. Кваснюка, П. Кругмана, І. Крючкової, М. Портера, Д. Сакса, О. Швиданенка, О. Юданова. Роль інноваційного розвитку як вирішального фактору глобалізаційних змін висвітлено в науковому доробку В. Геєця, О. Динкіна, В. Макарова, Б. Мільнера, В. Новицького, Ю. Пахомова, Л. Федулової.

Зміст та динаміка показників глобальної конкурентоспроможності країн наведена в щорічних Звітах з глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (Швейцарія), Міжнародного інституту менеджменту (м. Лозанна, Швейцарія), та ін. Ступінь інтегрованості країн світу до глобалізаційних процесів відображена через індекси глобалізації, що розраховуються за методиками Швейцарського Економічного інституту КОФ, Маастрихтського університету (Нідерланди) та ін. Індекси інноваційної спроможності країн визначаються аналітичним центром Лозаннської школи бізнесу INSEAD (Швейцарія), експертами Бостонської консалтингової групи (США), міжнародною дослідницькою структурою EFD – Global Consulting Network.

Аналіз наявного наукового доробку дозволив виявити гостру нестачу комплексних досліджень взаємного зв'язку між показниками конкурентоспроможності, глобалізованості та інноваційної активності країн, виконаних на доступній статистичній базі, з використанням адекватного економетричного апарату.

Метою дослідження є визначення впливу глобалізації та інноваційної активності на динаміку глобальної конкурентоспроможності країн з використанням апарату економетрики та математичної статистики.

Дослідження ґрунтується на системному підході з використанням діалектичного, абстрактно - логічного, історичного, еволюційного методів.

Виклад основного матеріалу. Актуальні проблеми суперечливої економічної взаємодії суб'єктів світового господарства, посилення диспропорцій економічного та соціального розвитку країн і регіонів світу під впливом глобалізації, загострення потреби в нових методах та інструментах забезпечення сталого розвитку, фокусуються та системно відображаються в рамках сучасної концепції глобальної конкурентоспроможності [4]. Провідним чинником, що визначає особливості формування конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку, є інноваційна конкуренція [5], яка виникає в результаті модифікації ринкових конкурентних відносин під впливом інформаційно-технологічної революції, впровадження новітніх досягнень техніки і технології, факторів інноваційного розвитку.

Зростає значення концепції глобальної конкурентоспроможності в контексті її ефективного застосування для практичної розробки національних та міждержавних стратегій забезпечення конкурентоспроможності, шляхом ефективного використання конкурентних переваг, запровадження інноваційної моделі розвитку, модернізації механізмів забезпечення сталого розвитку національних економік країн світу.

Експерти Всесвітнього економічного Форуму (ВЕФ) визначають конкурентоспроможність як «комплекс інституцій, заходів політики та факторів, які визначають рівень продуктивності економіки країни» і тим самим забезпечують стійкий рівень її процвітання [6, 7].

Не дивлячись на численні критичні оцінки методики розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності, так само як рейтингового підходу як такого, слід визнати, що Всесвітній економічний Форум щорічно надає комплексну картину змісту та динаміки факторів конкурентоспроможності країн світу з широким охопленням (на 2011 р. вибірка складає 143 країни). Індекс глобальної конкурентоспроможності побудований на основі дванадцяти суб – індексів, або «опорних елементів», включаючи інституційну базу, інфраструктуру, макроекономіку, охорону здоров'я, освіту і професійну підготовку, ефективність ринку, технологічну готовність, розвиненість бізнес - процесів та інноваційну активність. Названі суб – індекси, в свою чергу, містять низку складових, котрі здійснюють вплив на економічну конкурентоспроможність країн.

Водночас не всі чинники мають однакове значення для визначення конкурентоспроможності досліджених країн. Саме цим визначається відмінність між окремими стадіями розвитку національної конкурентоспроможності. Експерти Всесвітнього економічного Форуму виділяють певні моделі економічного розвитку країн, в залежності від факторів, що лежать в основі кожної моделі (рис. 1).

Країни віднесено до відповідних стадій залежно від двох критеріїв: рівень ВВП на душу населення та частка мінеральних продуктів в сукупному експорті товарів та послуг.

Тобто місце країни в координатах «традиційна економіка» – «інноваційна економіка» визначається за методикою ВЕФ рівнем її доходу та структурою експорту.

В результаті узагальнення наведених критеріїв виокремлено п'ять груп країн. Перша група - країни, економіка яких розвивається на основі базових умов; друга - країни, розвиток яких визначається факторами економічної ефективності; третя - країни, економіка яких розвивається на інноваційній основі. Крім того, виділяють дві перехідні групи: (табл. 1.).

Склад груп змінюється під впливом зміни обсягів ВВП на душу населення та структури експорту, в тому числі з причини коливань обмінних курсів національних валют відносно долара США.

До більш високої стадії розвитку, за даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2011-2012, порівняно з докризовим періодом перейшли, зокрема, Аргентина, Бахрейн, Бразилія, Гамбія, Гондурас, Монголія, Шри Ланка, Філіппіни. До країн, що спустились на нижчу стадію, належать Вірменія, Естонія, Румунія, Словацька Республіка, Тринідад і Тобаго, Україна.

Результати аналізу вказують на зв'язок між місцем країни в рейтингу та знаходженням на певній стадії розвитку, що є цілком закономірним. Чільні місця у рейтингу 2011-2012 (за убуванням) займають: Швейцарія, Сінгапур, Швеція, Фінляндія, США, Німеччина, Нідерланди, Данія, Японія, Великобританія. Замикають рейтинг країни, економіка яких керована базовими факторами: Тімор – Леште, Зімбабве, Мозамбік, Лесото, Буркіна Фасо, Мавританія, Ємен, Бурунді, Чад. Водночас зміна місця країни в рейтингу ВЕФ не завжди дає вірне уявлення про зміну її конкурентоспроможності, в зв'язку з залученням до рейтингу нових країн. Необхідно одночасно брати до уваги абсолютні значення індексу глобальної конкурентоспроможності. Позитивна динаміка індексів у рейтингу 2011-2012 порівняно з рейтингом 2009-2010 (до кризовий період) простежується за переважною більшістю країн незалежно від стадії розвитку. Втім, погіршили значення індексу такі інноваційно орієнтовані країни: США на 0,16 п., Нова Зеландія на 0,05 п., Ірландія на 0,07 п., Ісландія на 0,05 п. [6, 7].

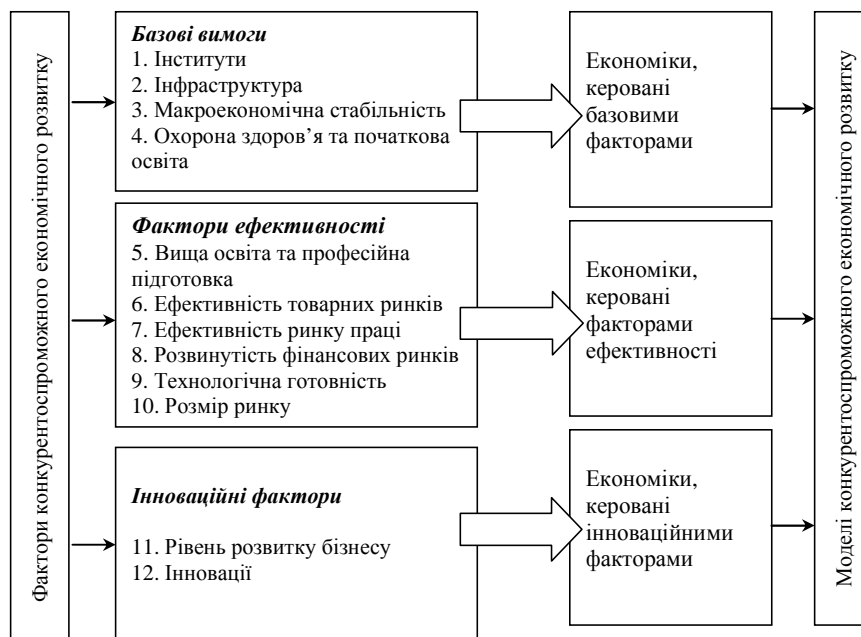

Рис. 1. Фактори та моделі конкурентного економічного розвитку

Джерело: складено за [6, 7]

Групи країн в залежності від економічної моделі розвитку за даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2011-2012

Модель економічного розвитку	Країни
1 – керована базовими факторами	Бангладеш, Бенін, Болівія, Буркіна Фасо, Бурунді, Камбоджа, Камерун, Чад, Кот – д’Івуар, Ефіопія, Гамбія, Гана, Гаїті, Індія, Кенія, Киргизька Республіка, Лесото, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мавританія, Молдова, Мозамбік, Непал, Нікарагуа, Нігерія, Пакистан, Руанда, Сенегал, Таджикистан, Танзанія, Тимор-Леште, Уганда, В’єтнам, Ємен, Замбія, Зімбабве
Перехідна від 1 до 2	Алжир, Ангола, Вірменія, Азербайджан, Ботсвана, Бруней Даруссалам, Єгипет, Грузія, Гватемала, Гвіана, Гондурас, Іран, Ямайка, Казахстан, Кувейт, Монголія, Парагвай, Філіппіни, Катар, Саудівська Аравія, Шри Ланка, Сирія, Україна, Венесуела
2 – керована факторами економічної ефективності	Албанія, Беліз, Боснія та Герцеговина, Болгарія, Китай, Колумбія, Коста Ріка, Домініканська Республіка, Еквадор, Ель Сальвадор, Індонезія, Йорданія, Македонія, Малайзія, Маврикій, Монтенегро, Марокко, Намібія, Панама, Перу, Румунія, Сербія, Південна Африка, Суринам, Свазіленд, Таїланд, Туніс
Перехідна від 2 до 3	Аргентина, Барбадос, Бразилія, Чилі, Хорватія, Естонія, Угорщина, Латвія, Ліван, Литва, Мексика, Оман, Польща, Російська Федерація, Словацька Республіка, Тринідад і Тобаго, Туреччина, Уругвай
3 – керована інноваційними факторами	Австралія, Австрія, Бахрейн, Бельгія, Канада, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Корея, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Пуерто-Ріко, Сінгапур, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Тайвань, Об’єднані Арабські Емірати, Великобританія, США

Джерело: складено за: Global Competitiveness Report 2011-2012 [6].

Розрахований за методикою ВЕФ індекс глобальної конкурентоспроможності враховує вплив широкого кола факторів та показників. Водночас, у зв’язку з тим, що глобалізація та інновації перетворились на могутні рушії та визначальні чинники сучасного розвитку, нами обґрунтоване особливе значення глобалізаційних та інноваційних факторів, які за наявності сприятливих умов перетворюються на відповідні конкурентні переваги, та забезпечують зміцнення конкурентних позицій країн в сучасному висококонкурентному нестабільному середовищі [5]. Для розбудови моделей конкурентоспроможного розвитку країн та розробки відповідних стратегій необхідно виявити співвідношення впливу глобалізаційних та інноваційних факторів на конкурентоспроможність.

При розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності вага окремих чинників різниться відповідно до стадії розвитку країн. Для економік, керованих базовими факторами, найбільшу вагу (60%) мають базові факторні умови, а вага факторів «інноваційність та складність бізнес – процесів», становить 5%. Для країн, економіки яких керовані ефективністю, вага інноваційних факторів зростає до 10%. Відповідно для інноваційно керованих економік фактори, що визначають інноваційний розвиток, мають вагу 30% [6, 7].

Тобто вплив інноваційного фактору як одного з дванадцяти «опірних елементів» вже закладений у методику розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності. До складових фактору «Інновації» включено: інноваційну спроможність, якість науково – дослідних інституцій, витрати компаній та НДДКР, урядові закупівлі високотехнологічної продукції, доступність вчених та інженерів, патенти, захист інтелектуальної власності. Детально зміст названих складових розкритий в методичних рекомендаціях ВЕФ [6, 7]. Відносна обмеженість переліку обумовлена загальною великою кількістю показників, що використовуються в розрахунку (112 показників).

Таким чином, вплив інноваційного фактору доцільно розглянути скрізь призму більш широкого Глобального індексу інновацій, що розраховується аналітичним центром Лозаннської школи бізнесу INSEAD (Швейцарія) [8]. До складу індексу увійшли два субіндекси. Перший – суб-індекс інноваційного потенціалу включає такі складові: інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, розвинутість ринку, розвинутість бізнесу. Другий суб-індекс результатів інноваційної діяльності містить складові: результат наукової діяльності, результат креативної діяльності. Всього до розрахунку Глобального індексу інновацій включено 80 показників. Детальний перелік показників та методика розрахунку наведена в аналітичних звітах INSEAD [8, 9].

Щодо показників глобалізації, останні хоча й входять в обмеженій кількості до розрахунку індексу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ, але не виділені в самостійну групу. Тарифні бар’єри, присутність іноземної власності, вплив норм національного права враховуються фактором «Ефективність товарного ринку», а показник ІІІ та трансфер технологій включений до фактору «Технологічна готовність». Розмір зарубіжних ринків враховується в складі узагальненого фактору «Розмір ринку».

Комплексний вплив глобалізації на конкурентоспроможність країн ми розглядаємо через інтегральний індекс глобалізації КОФ, який містить три складові: економічну, соціальну та політичну. Відповідно до складу інтегрального індексу глобалізації включено три суб-індекси: Індекс економічної глобалізації, Індекс соціальної глобалізації, Індекс політичної глобалізації. Кожний суб-індекс має визначену вагу в інтегральному індексі та визначається в процентах у діапазоні від 0 до 100 [9].

Обґрунтування методики розподілу країн світу на групи з високим, середнім та низьким значеннями інтегрального індексу глобалізації, з використанням апарату математичної статистики, здійснено авторами в роботі [12]. Визначено граничні значення високих та низьких індексів для 1990 – 2008 рр. Результати розподілу країн на групи з високим, низьким та середнім значеннями інтегрального індексу глобалізації станом на 2008 р. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація країн за значенням індексу глобалізації КОФ

Групи країн	Значення ІГ КОФ	Країни, що входять до складу груп
1. Країни з високим рівнем глобалізації	68,85 та більше	Бельгія, Австрія, Нідерланди, Швеція, Швейцарія, Данія, Франція, Угорщина, Португалія, Ірландія, Фінляндія, Чеська Республіка, Канада, Люксембург, Словацька Республіка, Німеччина, Іспанія, Сінгапур, Норвегія, Кіпр, Об'єднане Королівство, Австралія, Італія, Естонія, Нова Зеландія, Словенія, США, Польща, Греція, Мальта, Хорватія, Болгарія, Чилі, Ізраїль, Ісландія, Литва, Малайзія, Йорданія, Румунія, ОАЕ, Латвія, Бахрейн, Катар, Японія
2. Країни з середнім рівнем глобалізації	46,64 - 68,84	Панама, Монтенегро, Маврикій, Уругвай, Сербія, Південна Африка, Сальвадор, Російська Федерація, Україна, Респ. Корея, Перу, Ліван, Кувейт, Ямайка, Туреччина, Таїланд, Коста Рика, Боснія та Герцеговина, Молдова, Туніс, Македонія, Оман, Морокко, Бруней Даруссалам, Гондурас, Гватемала, Саудівська Аравія, Аргентина, Китай, Грузія, Мексика, Єгипет, Казахстан, Бразилія, Колумбія, Гренада, Тринідад і Тобаго, Азербайджан, Гайана, Індонезія, Філіппіни, Киргизька Республіка, Парагвай, Албанія, Намібія, Домініканська Республіка, Нігерія, Еквадор, Фіджі, Замбія, Болівія, Барбадос, Нікарагуа, Лівія Венесуела, Габон,
3. Країни з низьким рівнем глобалізації	Нижче за 46,64	Самоа, Вірменія, Гамбія, Алжир, Монголія, Ботсвана, Шрі Ланка, Антигуа і Барбуда, Пакистан, Сенегал, Кот-д-Івуар, Мавританія, Гана, Куба, Багамські острови, Індія, Беліз, Білорусь, Джибуті, Сейшельські острови, Мозамбік, Зімбабве, Суринам, В'єтнам, Сент-Люсія, Камбоджа, Того, Папуа-Нова Гвінея, Гвінея, Кенія, Вануату, Свазіленд, Ангола, Кабо-Верде
		Смен, Уганда, Малі, Камерун, Бенін, Сирійська Арабська Республіка, Сент-Вінсент і Гренадіни, Мадагаскар, Лесото, Домініка, Буркіна-Фасо, Республіка Конго, Сент-Кітс і Невіс, Малаві, Таджикистан, Узбекистан, Мальдіви, Чад, Бангладеш, Руанда, Туркменістан, Іран, Гвінея Бісау, Непал, Ефіопія, Сьєрра-Леоне, Гаїті, Танзанія, Судан, Нігер, Бурунді, Сан-Томе і Принсіпі, Центральна - Африканська Республіка, Конго, Коморські острови, Лівія, Афганістан, Еритрея, Бутан, Лаоська НДР, Тонга, Екваторіальна Гвінея, Кірібаті, Соломонові острови, М'янма

Джерело: складено за: KOF Index of Globalization 2011. Press Release. March 18, 2011 [11].

З метою виявлення впливу глобалізаційного та інноваційного факторів на рівень конкурентоспроможності країн, побудовано відповідні економетричні моделі та здійснено їхню перевірку на адекватність.

З використанням програмного засобу MATHCAD отримано рівняння множинної регресії залежності індексу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ [7] та індексу глобалізації КОФ [10] і індексу інновацій INSEAD [8] для груп країн з високим, середнім та низьким рівнем глобалізації.

Рівняння множинної регресії для індексу глобальної конкурентоспроможності Z1 для груп країн з високим рівнем глобалізації:

$$Z1 = 1,443 + 6,718 \cdot 10^{-3} \cdot X1 + 0,702 \cdot Y1 \quad (1)$$

де: X1 – індекс глобалізації; Y1 – індекс інновацій; Z1 – індекс глобальної конкурентоспроможності.

Коефіцієнт множинної детермінації R²=0,9.

Спостережуване значення критерія Фішера F_{спост} визначаємо за формулою:

$$F_{\text{спост}} = \frac{R^2}{1 - R^2} \cdot \frac{n - L}{L - 1} \quad (2)$$

де: F_{спост} – спостережуване значення критерія Фішера;

n – обсяг вибірки;

L – кількість коефіцієнтів у рівнянні регресії.

При n = 42, L = 3 отримано F_{спост} = 354,142.

Критичне значення критерія Фішера $F_{кр}$ визначаємо за формулою:

$$F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) \quad (3)$$

де: α – рівень значимості; $k_1 = L - 1$; $k_2 = n - 1$.

При $\alpha = 0,05$, $L = 3$, $n = 42$, отримано $F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = 3,245$.

Оскільки $F_{спост} \gg F_{кр}$, побудована регресійна модель є адекватною.

Далі про диференціюємо рівняння (1) по $X1$ та $Y1$ – відповідно.

$$\frac{\partial Z1}{\partial X1} = 6,718 \cdot 10^{-3}, \quad \frac{\partial Z1}{\partial Y1} = 0,702.$$

Результат свідчить про те, що вплив індексу інновацій на глобальну конкурентоспроможність для країн з високим рівнем глобалізації є суттєво (більше ніж на два порядки) вищим за вплив індексу глобалізації.

Отримаємо рівняння множинної регресії для індексу глобальної конкурентоспроможності $Z2$ для групи країн з середнім рівнем глобалізації

$$Z2 = 0,984 + 6,567 \cdot 10^{-3} \cdot X2 + 0,919 \cdot Y2. \quad (4)$$

Коефіцієнт множинної детермінації $R^2 = 0,831$.

Спостережуване значення критерія Фішера $F_{спост} = 136,452$.

При $\alpha = 0,05$, $L = 3$, $n = 42$, отримано $F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = 3,245$.

При $\alpha = 0,05$, $n = 69$, $L = 3$ отримано критичне значення критерія Фішера $F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = 0,136$.

Оскільки $F_{спост} \gg F_{кр}$, побудована регресійна модель є адекватною.

Диференціювання рівняння (2) по $X2$ та $Y2$ - відповідно дає такий результат:

$$\frac{\partial Z2}{\partial X2} = 6,567 \cdot 10^{-3}, \quad \frac{\partial Z2}{\partial Y2} = 0,919.$$

Тобто вплив індексу інновацій на глобальну конкурентоспроможність для країн з середнім рівнем глобалізації, так саме як в попередньому випадку, є суттєво вищим за вплив індексу глобалізації.

Порівняння коефіцієнтів для двох груп країн дозволяє зробити висновок про те, що вплив інноваційного фактору на рівень конкурентоспроможності для країн з середнім рівнем глобалізації є незначно нижчим за такий вплив для групи країн з високим рівнем глобалізації.

В свою чергу, вплив глобалізаційного фактору на рівень конкурентоспроможності для країн з середнім рівнем глобалізації є вищим за такий вплив для групи країн з високим рівнем глобалізації.

Рівняння множинної регресії для індексу глобальної конкурентоспроможності для групи країн з низьким рівнем глобалізації:

$$Z3 = 2,474 + 3,748 \cdot 10^{-3} \cdot X3 + 0,297 \cdot Y3 \quad (5)$$

Коефіцієнт множинної детермінації $R^2 = 0,168$

Спостережуване значення критерія Фішера $F_{спост} = 1,112$.

При $\alpha = 0,05$, $n = 15$, $L = 3$ отримано критичне значення критерія Фішера $F_{кр}(\alpha; k_1; k_2) = 3,885$.

Оскільки $F_{спост} < F_{кр}$, робимо висновок про те, що побудована регресійна модель не є адекватною.

Результати розрахунків показали, що неадекватною є також лінійна регресійна модель. Таким чином, для групи країн з низьким рівнем глобалізації адекватні регресійні моделі побудувати не можна, що свідчить про відсутність значимого впливу з боку інноваційного та глобалізаційного факторів на глобальну конкурентоспроможність.

Отримана залежність дозволяє доповнити концепцію стадій розвитку, на якій заснована класифікація країн Всесвітнього економічного форуму, та проголосити наявність високого впливу інноваційної активності поряд з помірним впливом глобалізаційного фактору на розвиток країн, які знаходяться в перехідній групі від керованих базовими факторами до керованих ефективністю. Практично всі країни названої групи досягли середнього рівня глобалізації за наведеною в табл. 2 класифікацією. Така залежність має бути врахованою при розробці стратегій конкурентоспроможного розвитку названих країн на післякризовій стадії.

Україна в рейтингу глобалізації КОФ - 2011 посідає 53 місце серед 208 країн, при тому що попереднього року значення інтегрального індексу глобалізації p склало 68,15 та зазнало деякого зменшення до 65,72 внаслідок світової фінансово – економічної кризи [10, 11]. За даними табл. 2 Україна належить до групи країн з середнім рівнем глобалізації, що обумовлює високий вплив інноваційного фактору на її конкурентоспроможність.

Значення Глобального індексу інновацій для України за розрахунками Школи бізнесу INSEAD станом на 2011 р. складає 35,01 п. порівняно з 3,06 п. в попередньому році. Підвищення індексу дозволило Україні піднятися з 61 на 60 місце серед 125 країн у рейтингу інноваційності країн INSEAD [8, 9].

Водночас в рейтингу глобальної конкурентоспроможності ВЕФ Україна зазнає постійного погіршення конкурентної позиції. Якщо в рейтингу 2008-2009 Україна посіла 72 місце з індексом 4,09, то в наступному році вона опустилась до 82 місця зі значенням індексу 3,95. За даними рейтингу 2010-2011 Україна займає 89 місце із 139 країн [7], що свідчить про її нездатність ефективно використати свої глобалізаційні та інноваційні переваги, про наявність яких свідчать більш сприятливі позиції в рейтингах KOF та INSEAD.

Висновки. Результати дослідження дозволили виявити суттєвий вплив інноваційного фактору на рівень конкурентоспроможності країн з високим та середнім рівнем глобалізації. Вплив глобалізаційного фактору на конкурентоспроможність названих груп країн є значимим, але значно нижчим порівняно з рівнем інноваційної активності.

Виявлена за допомогою побудови нелінійних регресійних моделей залежність між індексом глобальної конкурентоспроможності країн, розрахованого за методикою Всесвітнього економічного Форуму, Глобального індексу інновацій, розрахованого фахівцями Школи бізнесу INSEAD та інтегрального індексу глобалізації KOF підтверджує визначальну роль інноваційного фактору в забезпеченні міжнародної (глобальної) конкурентоспроможності для країн, високим та помірним чином інтегрованих до глобальної економіки.

Таку залежність необхідно взяти до уваги при розробці стратегії конкурентоспроможного розвитку України, яка має ґрунтуватись на забезпеченні ефективного використання та посилення інноваційних та глобалізаційних переваг.

Список використаних джерел

1. Богомолов О.Т. Мировая экономика в век глобализации / О.Т. Богомолов. – М.: Экономика, 2007. – 359 с.
2. World Economic Outlook: Rebalancing Growth – Washington D.C.: International Monetary Fund. – April 2010. – 224 p.
3. World Economic Outlook: Tensions From the Two – Speed Recovery. – Washington D.C.: International Monetary Fund. – April 2011. – 234 p.
4. Швиданенко О.А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: [монографія] / О. А. Швиданенко. – К.: КНЕУ, 2007. – 312 с.
5. Тараненко І.В. Системний характер формування інноваційної конкурентоспроможності: глобалізаційний контекст / І.В. Тараненко // Вісник Донецького національного університету. Серія В: Економіка і право, Вип. 2, Т. 2. – 2011. – С. 423-430.
6. Global Competitiveness Report 2011-2012. / World Economic Forum, Geneva. 2011. – 544 p.
7. Global Competitiveness Report 2009-2010. / World Economic Forum, Geneva. 2009. – 492 p.
8. Global Innovation Index 2009 – 10 [Електронний ресурс] / INSEAD – 2010. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/index.cfm>
9. Global Innovation Index 2010 – 11 [Електронний ресурс] / INSEAD – 2011. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/index.cfm>
10. KOF Index of Globalization 2010. Press Release. January 22 2010/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>
11. KOF Index of Globalization 2011. Press Release. March 18, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>
12. Тараненко І.В. Неоднорідність суб'єктно – просторової структури глобальної економічної системи / І.В. Тараненко, Ю.К. Тараненко // Економічний простір. Збірник наукових праць Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. Дніпропетровськ, 2011. – №12. – С. 85-96.

УДК 339.9.01 (045)

ТАТАРЕНКО Н.О.,

Дипломатична академія України при МЗС України,
завідувач кафедри зовнішньої політики і дипломатії,
к.е.н., проф.

СЦЕНАРІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВАРІАТИВНІСТЬ КОНЦЕПЦІЙ І РЕАЛІЇ

Анотація. У статті проаналізовано концептуальні основи сучасного сценарію глобалізації та теоретично доведена неможливість реалізації у його межах спільних, глобальних проектів забезпечення сталого, безкризового розвитку. Зроблено висновок про визначеність форм міжнародних відносин країн за даного сценарію глобалізації, що зводяться до конфронтації або узалежнення. У статті розглянуто можливості включення комунітарної складової до системи міжнародних відносин та зроблено висновок про необхідність зміни глобалізаційної парадигми.

Ключові слова: глобалізація, індивідуалістська і комунітаристська концепції глобалізації, сталий розвиток, цивілізаційна парадигма глобалізації, концепція економічної конфронтації, економічний націоналізм, глобальна справедливість, міжкраїнний солідаризм.

Анотація. В статье проанализированы концептуальные основы современного сценария глобализации и теоретически доказана невозможность реализации в его рамках совместных, глобальных проектов обеспе-